

Na tomto místě pravidelně podnikáme výpravy do depozitářů Muzea města Prahy, za památkami dosvědčujícími potíže našich předků s různými nakažlivými chorobami a nemocemi vůbec, zastavíme se zejména u některých morových epidemií, ale budeme se věnovat i další příčině hromadného umírání – hladomoru.

H L A D O M O R Y

Kronikáři až do poloviny 14. století zaznamenávají zvýšenou úmrtnost téměř výlučně v souvislosti s hladem a souvisejícími nemocemi. Pojem mor v kronikách české provenience je používán ve smyslu "mření", což souvisí s latinským mors – smrt; obdobný je i širší význam latinského slova pestis (morová nákaza, mor, nakažlivá nemoc, zhouba). O zničujících hladomorech se české kroniky zmiňují ve zvýšené míře ve druhé polovině 13. a v první polovině 14. století, ohromný hladomor zažily Čechy i okolní země v letech 1281–1282, v Čechách a v Praze byl umocněn braniborskou okupací. Drastická v tomto směru byla i léta 1316–1318. Jako o skutečně katastrofálních z hlediska zásobovací situace obyvatel lze hovořit o přírodních podmínkách v letech 1430 – zima 1434. Jednalo se navíc o léta válečná. Od pokročilého 15. století se hladomor ve větším měřítku objevoval většinou spíše lokálně, v souvislostech s útrapami válek a větších epidemií.

Pamětní medaile na drahotu let 1694, 1771 a 1772.
MMP 467

V raném a vrcholném středověku bývala totiž zásobovací situace společnosti natolik křehkou záležitostí, že větší klimatická nerovnováha znamenala vždy neúrodu a hlad. V době nepříznivých zásobovacích poměrů umírali lidé i na některé choroby, někdy docela banální. Nejkritičtější zásobovacím obdobím byl sklonek zimy a první jarní měsíce. V době pozdního středověku se změnou zemědělských technologií již hladomory většinou neměly tak fatální následky, jako zničující jmenují ovšem kronikáři situaci v letech 1572 či 1590. První polovina 17. století proběhla ve víru válek, které s sebou přinášely nebo alespoň umocňovaly některé "přidružené" kalamity; nedostatek potravin byl celkem běžnou záležitostí. Ve druhé polovině 17. století zaznamenaly prameny neúrodná léta 1677, 1684 a 1692–1696. V 18. století pak došlo ke dvěma velkým potravinovým kalamitám, v roce 1736 (místně spojeno s hromadnou otravou námelem) a v letech 1771–1772. Hospodářské potíže nastaly pak v prvních letech 19. století v době napoleonských válek. O hladových letech se pak hovoří v dalších neklidných dobách, v letech 1847–1849, v době prusko-rakouské války a v roce 1873.

Útolení Přemysla za Českého vévodu. Die Uähl des Přemissls zum Herzoge von Böhmen.

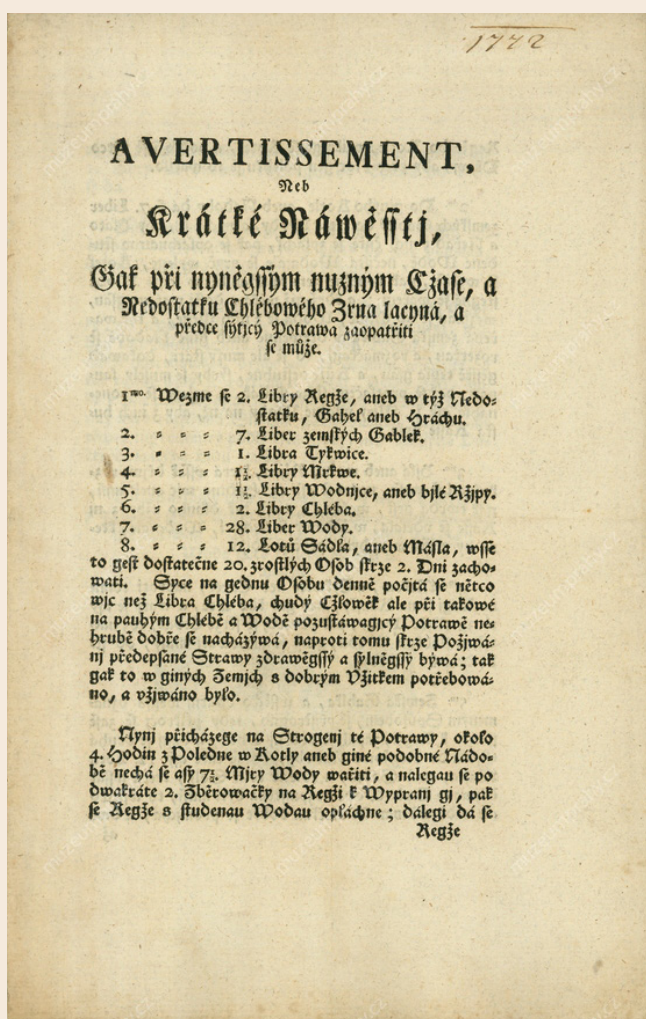
Volba Přemysla za českého vévodu, A. Machek, in: *Geschichte Böhmens in Bildern*, Praha 1820–1834. MMP 155.606

„Žel, že jste tak náno přišli. Kdybych byl mohl tuto roli doonati, byla by po všechny časy bojnost chleba. Ale že jste si pospíšili a mně mé dilo přerušili, vězte, že bude v zemi často bývati hlad.“

Alois Jirásek, Staré pověsti české, O Přemyslovi

K. Svoboda, (Budoucí císař) Josef II. uděluje almužnu chudým v době hladu r. 1772, akvarel na papíře, kolem poloviny 19. století. MMP 61.224

Jak při nynějším nuzným Čase, a nedostatku chlebového zrna laciná, a přede sytící potravou zaopatřit se může. Recept na pokrm: rýže (jáhly, hrách), brambory, tykev, mrkev, vodnice n. bílá řepa, chléb, voda, sádlo n. máslo, asi 1772. MMP 82.576